

נימוקי וועדת השופטים להענקת פרס מרדכי איש שלום לד"ר אבי-רם צורף על ספרו קדמה מזרחה, ר' בנימין, דו-לאומיות וציונות שכנגד.

בישיבת הוועדה להענקת הפרס על שם מרדכי איש שלום, שהתקיימה ביום ראשון ז' באדר ב' תשפ"ד, ה-17 למרץ 2024, הוחלט כי הזוכה בפרס לשנת תשפ"ד הוא ספרו של הד"ר אבי-רם צורף **קדמה מזרחה, ר' בנימין, דו-לאומיות וציונות שכנגד**.

הספר "קדמה מזרחה" מציג לראשונה באופן מקיף ויסודי את דמותו והגותו של "ר' בנימין". יהושע רדלר פלדמן, הוגה דעות ופובליציסט שפעל במחצית הראשונה של המאה העשרים, ר' בנימין איחד באישיותו יצאת הדופן קצוות מפתיעים – שמירת תורה ומצוות וזהות גליציאית מסורתית, בכפיפה אחת עם השתייכות לתנועת העבודה הציונית. הוא הוטר ליצירת מסגרת פוליטית משותפת של יהודים וערבים, גילה רגישות לזכויות מיעוטים ומתח ביקורת שהקדימה את זמנה על תופעות קולוניאליות. הספר מנתח את ביקורתו המתמשכת של ר' בנימין על המדיניות הציונית ההגמונית בשורה של סוגיות מרכזיות. ר' בנימין יצא נגד המגמה של שלילת הגלות, שהפכה את הציונות מתנועה של הצלה, כפי שתפס אותה הרצל, לתנועה הממקדת את מאמציה בכיוון מדינת לאום בטריטוריה מוגדרת. הוא הדגיש את חשיבות ידיעת הלשון הערבית ואת הזיקה הדתית והתרבותית של היהדות אל האסלאם. הוא ביקר את התייצבות היישוב היהודי בארץ לצד הכוחות הקולוניאליים ונגד מאבקי העצמאות הערביים במדינות האזור והטיף להשתלבות היהודים במסגרת פוליטית דו-לאומית אזורית רחבה. בעקבות מלחמת העצמאות הוא קרא להשיבת הפליטים הפלסטיניים שברחו או גורשו מהארץ. ר' בנימין התקומם על ההתנערות מתפיסת התורה והמצוות כמכוננות זהות יהודית קולקטיבית, מתח ביקורת על דחיית היהודים הספרדים מעמדות כוח בתנועה הציונית ועל יחס ההנהגה הציונית אל העולים מתימן. כד בבד עם ההטפה לעמדותיו החריגות בכתב ובעל פה, ר' בנימין היה פעיל ביסוד ובהנהגה של ארגונים ששאפו להוביל את התנועה הציונית בדרך שהאמין בה. בין אלה מתבקש להזכיר את "ברית שלום" ואת אגודת "איחוד".

המחבר מצליח להאיר בעמקות ובחריפות הן את הרקע הביוגרפי שאפשר לר' בנימין את נקיטת העמדה המקורית, המגוונת והנועזת שלו, והן את ניסיונות הדחייה וההשתקה שבקשו להציגו – בחייו ולאחר מותו - כאוטופיסט נאיבי ואת השקפתו כאידיאליזציה של המציאות. בנימה נבונה, מעמיקה ומאופקת מנצל אבי-רם צורף את נקודת הראות המפתיעה והייחודית של גיבור ספרו כדי להרהר מחדש, מזווית לא שגרתית, על דרכה ועל בחירותיה של הציונות ההגמונית ברגעי הכרעה שונים בהיסטוריה שלה, ולכונן "היסטוריה שכנגד". אפשר להתווכח על הבשורה הצפונה בעמדות אלה לקורא אותן היום, אבל דווקא מעומק המשבר שאנו נתונים בו הספר הזה משמש נקודת תצפית רעננה ואינטליגנטית לתייה על הראשונות.

המחבר מבסס את מחקריו על גוף מקורות עשיר ומגוון הכולל חומרים ארכיוניים, עיתונות וכתבי עת. כמו כן הוא מגלה שליטה מקיפה בספרות המחקר הרלוונטית. בהסתמך על כל אלה הוא מצליח

יד יצחק בר-צבי

להעמיד את נושאי הדיון בהקשרים רחבים ורבי משמעות ולהציע תובנות מקוריות ומאלפות לא למותר לציין שהספר מצטיין גם באיכותו הספרותית והוא נקרא ברהיטות ובהנאה.

הועדה מצאה לנכון לציין לשבח שני ספרים נוספים:
ספרה של עידית שכנאי-רן **הנה ימים באים**, מרחב ואדריכלות בקיבוץ רגע לפני משבר. הספר עוסק בתמורות שהתחוללו בתנועה הקיבוצית בשנות ה-70 של המאה הקודמת ובהשתקפות התמורות האלה בעיצוב המרחב הקיבוצי.
ספרו של יוחאי בן-גדליה **מסע ומתן**, הפילנתרופיה היהודית-אירופית וירושלים בזמן מלחמת קרים. הספר שופך אור חדש על אופיים ומגמותיהם של מפעלי הפילנתרופיה שיזמו יהודים בצרפת, באנגליה ובגרמניה במחצית המאה התשע עשרה.

ועדת השופטים:

פרופ' עמנואל אטקס (יו"ר).

פרופ' תמר אלואר,

פרופ' ורד נעם,

מר יגאל פלמור,

פרופ' אריה קופסקי.

ל' ניסן תשפ"ד

